

цесі підготовки наукових есе, порівняльного аналізу напрямів економічної думки тощо він отримує навички наукової роботи, що надзвичайно актуально для високоосвіченої особистості.

Важливою складовою світової економічної думки є економічна думка України, що донедавна вивчалася в університеті лише на одній спеціальності — “економічна теорія”, а з цього навчального року взагалі вилучена з навчального плану економістів-теоретиків. Даний, на наш погляд, безумовно помилковий крок не сприяє формуванню у студентів ні *цілісного* історико-теоретичного знання, ні патріотичних почуттів.

Економічна історія та історія економічної думки тісно пов’язані з розвитком конкретних економічних наук (економічної статистики, фінансів, демографії, економіки промисловості та сільського господарства тощо), а також розвитком філософської думки. З метою поглиблення фундаментальності економічної освіти корисним, на наш погляд, було б доповнити навчальні плани дисциплінами історико-економічного циклу, читаючи на фінансово-економічному та кредитно-економічному факультетах історію фінансової науки, у студентів-аграрників — історію та теорію кооперації, фізичну економію тощо. Їх вивчення позитивно вплинуло б на формування цілісної системи знань майбутніх економістів, розширило би їхній світогляд, стало підставою глибшого розуміння різноманіття сучасних економічних теорій і, відповідно, науковою основою формування у перспективі прагматичних ідей і практичних рекомендацій у вирішенні проблем вітчизняної економіки.

Хохич Д.Г., к.е.н., доцент
кафедри політекономії ОЕФ

СИСТЕМНА КРИЗА НАЦІОНАЛЬНОЇ ОСВІТИ І СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ ВІТЧИЗНЯНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ

Система освіти, як один із вагомих соціальних інститутів, органічно пов’язана з соціально-економічною організацією суспільства та його ідеологічною складовою. Цей інститут має одну специфічну рису, яка полягає в тому, що він може випереджати суспільний розвиток, а може й відставати від нього. Таке відставання через певну інерційність і консервативність освітньої системи є характерним для стійких періодів суспільного життя. Але в періоди глобальних змін, соціальних трансформацій суспільство повинно пристосовувати систему освіти в якісний ресурс випереджального розвитку.

Розуміння природи сучасної системної кризи національної освіти, на нашу думку, знаходиться в площині взаємозв’язку категорій “*потреба-інтерес-мотивація-цінності*”, що дає змогу визначити провідні ціннісні пріоритети, які скеровують наших громадян у реальному житті, та місце освіти в них. За результатами дослідження, проведеного вітчизняними соціологами (дослідницький інструментарій базувався на індикаторах, що відповідають складовим різним видів капіталу⁴) рівень значущості таких ресурсів для досягнення соціального успіху, як “високий інтелект”, “здібності” та “гарна освіта” в країнах Заходу посідають перше та друге місця, у нас цим ресурсам відведено, відповідно, п’яте та восьме місця. Натомість, ресурси, які порівняно більш значущі в нашій країні (“впливові родичі”, “заможні батьки”, “уміння обходити закон”, “наявність впливових друзів”) займають лідируючі позиції в рейтингу⁵. За цими “позиціями” ховається весь той непереборний непотизм (кумівство) в Україні, що часто переростає у корупцію. Наведені результати дослідження відображають системну кризу людських цінностей нашого суспільства (в тому числі й кризи освіти), що є певним викликом, зокрема, і для філософії вітчизняної освіти.

Успіх й високі рейтинги сучасного університету в глобалізованому науково-освітньому просторі насамперед залежать від уміння вдало поєднувати в собі риси класичного університету в гумбольдтівському розумінні й університету дослідницького. Наріжним каменем цієї моделі має стати незаангажованість науки, академічна свобода, концентрація на наукових дослідженнях і внутрішній саморозвиток. Стратегічні орієнтири вітчизняної університетської освіти мають забезпечуватися, як мінімум, двома видами чинників: внутрішніми та зовнішніми. До внутрішніх можна віднести: а) оновлення змісту професійної освіти; б) можливості сучасних інформаційних і педагогічних технологій; в) формування і розвиток фахових ком-

⁴ Теоретичною платформою для аналізу є запропонована французьким соціологом Пьером Бурдьє ідея різних видів капіталів, за допомогою яких люди реалізують свої інтереси.

⁵ Л. Бевзенко. Символічна регуляція практик успіху: на базі опитування української молоді // Вища освіта України. — №2. — С. 28–36.

петенцій студентів на базі інтеграції наукових досягнень у навчальний процес; г) нова якість викладацького складу, кожен представник якого набуває властивостей науковця-дослідника. До зовнішніх чинників належать: а) новий поділ суспільної праці; б) розвиток фундаментальної і прикладної науки, зокрема й соціогуманітарної; в) трансформація загальнолюдських і національних культурних цінностей; г) високий рівень інтелектуальної спроможності сучасного студентства; д) освітня політика конкретної держави чи наддержавних утворень, наприклад Об'єднаної Європи, або так званого Болонського процесу і Лісабонської стратегії розвитку європейських університетів.

У глобалізаційному просторі не менш актуальним питанням є процес докорінної зміни місця і ролі університету в сучасному суспільстві. Він дрейфує від головного чинника формування національної свідомості до автономної підприємницької структури, що є активним новатором і творцем сучасних ринкових відносин. Певна річ, що в цій відповіді уряд і бізнес (спонсори освіти) повинні всіляко сприяти входженню вітчизняного університету у нову епоху.

*Чуткий А.І., к.і.н., доцент,
кафедра історії та теорії господарства*

КИЇВСЬКИЙ КОМЕРЦІЙНИЙ ІНСТИТУТ ЯК ОСЕРЕДОК ЕКОНОМІЧНОЇ НАУКИ В УКРАЇНІ ПОЧАТКУ ХХ СТ.: ДОСВІД ДЛЯ СЬОГОДЕННЯ

Початок ХХ ст. характеризувався посиленням розвитком економіки України, що йшла шляхом капіталістичної модернізації. Як результат, гостро постала проблема підготовки значної кількості високопрофесійних спеціалістів для різних галузей народного господарства. Для вирішення цього завдання необхідно було розвивати систему економічної освіти.

Станом на початок ХХ ст. в Україні діяли комерційні училища та ряд інших навчальних закладів середнього рівня. Водночас, у системі вищої освіти економічні знання давали лише кафедри політекономії, що функціонували у складі класичних університетів.

Тож наш університет, що був заснований у 1906 р. під назвою Київські вищі комерційні курси (з 1908 р. — Київський комерційний інститут), був першим в Україні ВНЗ економічного профілю. Ця першість закономірно обумовила зосередження у ньому найкращих представників вітчизняної економічної науки, що були розпорошені по різних ВНЗ Києва. Сюди прийшло чимало професорів як з Київського університету (О.Д. Білімович, К.Г. Воблий, М.В. Довнар-Запольський, С.А. Єгізаров, В.А. Удінцов та ін.), так і з Київського політехнічного інституту (В.Г. Бажаєв, П.Ф. Єрченко, П.Р. Сльозкін та ін.). Саме у Київському комерційному інституті дістали змогу працювати й переслідувані владою вчені, з-поміж яких був і такий всесвітньо відомий вчений як Є.Є. Слуцький; або ж активний популяризатор дослідження економічної географії України А.І. Ярошевич. Їх спільна праця сприяла посиленню обміну наукових ідей та досвіду, а отже це само по собі підіймало економічну науку на нові висоти. При цьому внаслідок уваги у навчальних програмах Київського комерційного інституту як до суто економічних, так і до інших дисциплін (особливо історії, соціології, статистики, філософії, правових та ін. наук) відбувалось впровадження в наукові дослідження вчених-економістів інституту також і даних цих дисциплін, що суттєво збагачувало подібні праці, включаючи їх в контекст цивілізаційної парадигми і наближаючи до новітнього на той час напряму економічної думки — інституціоналізму. Також у подібному контексті наукових студій викладачів інституту проявилось й наслідування стандартів німецької історичної школи, що змушує по новому проаналізувати економічну науку України кінця ХІХ—ХХ ст. аби встановити міру поширення ідей німецької історичної школи у вітчизняній економічній думці.

Відбувалось запрошення і фахівців з інших міст імперії. Зокрема з Петербургу на роботу до Комерційного інституту перейшли О.О. Русов (що активно впроваджував статистичні дані в економічній студії) та Л.М. Яснопольський (один з найкращих учених-фінансистів Російської імперії).

З 1910 р. Київський комерційний інститут розпочав і самостійну підготовку викладацьких кадрів, що передбачало й наукову роботу подібних осіб. Зокрема, професорський стипендіат (аспірант — вживаючи сучасної термінології) інституту С.І. Новаківський започаткував в Україні вивчення економіки східних країн; С.С. Остапенко також досліджував близькосхідний ринок, але й вивчав економічний потенціал України, у 1919 р. став одним із перших прем'єр-міністрів України.

Вершиною праці щодо об'єднання вчених-економістів під егідою Київського комерційного інституту стало заснування у 1909 р. при ньому першого в Україні професійного товариства еко-